

Отримано: 9 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 25 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 1 березня 2019 р.

e-mail: nadiaknight23@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-57-61

Найт Н. Ф., Бляшевська А. В. Параметри частиномовного переходу дієслова в іменник англійській мові. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 57–60.

УДК 811.111:81367

Найт Надія Федорівна,

магістр філології, аспірант Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,
викладач Луцького педагогічного коледжу,

Бляшевська Алла Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, викладач Луцького педагогічного коледжу,

ПАРАМЕТРИ ЧАСТИНОМОВНОГО ПЕРЕХОДУ ДІЄСЛОВА В ІМЕННИКВ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Частини мови становлять єдину систему з лексико-граматичних класів слів. Незважаючи на це, у мові наявні лексеми, які за певних умов можуть переходити з однієї частини мови в іншу. У сучасній англійській літературній мові таких перехідних процесів спостерігаємо багато. У статті проаналізовано перехід дієслова у категорію іменника, визначено основні підходи до витлумачення віддієслівного іменникового переходу, представлено структурні, граматичні, семантичні та валентні параметри віддієслівних синтаксичних та морфологічних транспозитів. Авторами з'ясовано специфіку переходу дієслова в іменник, ієрархізовано ступені цього переходу.

Ключові слова: частиномовний перехід, конверсія, транспозиція, дієслово, іменник.

Nadiia Knight,

master of Philology, graduate student of the Lesya Ukrainka Eastern European National University,
teacher of Lutsk Pedagogical College,

Alla Bliashavska,

associate Professor of the Department of Foreign Languages, Ph. D. in Pedagogical Science,
teacher of Lutsk Pedagogical College

THE PARAMETERS OF «PARTS OF SPEECH» TRANSITION FROM A VERB TO A NOUN IN THE ENGLISH LANGUAGE

«Parts of speech» constitute an unified system of lexical-grammatical classes of words. Despite it, the language has words, that under certain conditions, can move from one part of speech to another. There are many such transitional processes in the modern English language. The researches present several terms to name the presented phenomenon, among which: «transposition», «conversion», «transformation», «transition», «transitivity», «derivation», «substitution», etc. The authors of the article analyze the transition of the verb into the category of a noun, define the main approaches to the interpretation of the verbal noun transition, and present the structural, grammatical, semantic and valency parameters of verbal syntactic and morphological means of transposition. The specifics of the verb-to-noun transition is highlighted, and the degrees of this transition are presented. It is noted that an important factor of transitions between English parts of speech is the analytical structure of the language. Thus, one word is used in different positions of «parts of speech», and therefore has different syntactic functions. Due to this phenomenon, the characteristic feature of the English language is morphological freedom. The transition between the verb and the noun is widely represented in the English language. According to analyzed scientific researches, the authors point that most linguists admit that the brightest example of the results of transitions between parts of speech in the English language is words with a simple morphological structure. The article presents 3 degrees of transition of the verb into a noun: syntactic, morphological, semantic. It is concluded that transpositions (conversions) between parts of speech make the lexical level of the English language fluent, rich and morphologically free.

Key words: «parts of speech», «transition between parts of speech», conversion, transposition, verb, noun, degrees of transition.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність досліджень лексичного рівня мовної системи зумовлюється тим, що будь-яка мова яксоціальне явище перебуває разом із суспільством у постійному розвитку. Лексика – найбільш сприйнятлива, змінна й динамічна підсистема мови, яка безпосередньо реагує на те, що відбувається у суспільстві, адже в ній відображаються наші уявлення про різноманітні явища позамовної дійсності. Однією з рушійних сил поповнення лексичного словникаанглійської мови на сучасному етапі її розвитку є частиномовні переходи, які передбачають зміну лексичного значення та граматичних властивостей слова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У сучасній лінгвістиці відомо багато термінів на тлумачення різнопланового явища переходів у системі частин мови: «транспозиція», «конверсія», «трансформація», «перехід», «перехідність», «граматична омонімія», «деривація», «синкретизм», «субституція» тощо.

Авторами праць про частиномовні переходи А. Джура, В. Карабан, О. Кубрякова, В. Ожогана, І. Арнольд, Л. Бархударов, В. Бузаров, В. Бурлакова, Н. Волкова, Ю. Жлуктенко, І. Зикова, Є. Кубрякова, О. Мешков, В. Нікішина, А. Смирницький, П. Соболева, Є. Сошальська, Є. Турапіна та інші. Концепції вчених різняться акцентуванням морфологічної, синтаксичної та семантичної сутності явища, а також повнотою дослідження.

На сучасному етапі проблемою переходу однієї частини мови в іншу займаються такі вчені: О. Безпояско, К. Городенська [6], В. Русанівський, І. Вихованець [5], І. Мельник [7].

Слід зазначити, що на цей час явище частиномовних переходів в іменник цілому та параметри переходу дієслова в іменник зокрема недостатньо вивчено і не стало об'єктом ретельного дослідження мовознавців.

Формулювання цілей статті, постановка завдань. Частиномовний перехід – багатогранне явище у сучасній лінгвістиці та потребує детального аналізу. Метою дослідження є створення цілісної кваліфікаційної моделі параметрів переходу дієслова в іменник в сучасній англійській мові.

Поставлена мета зумовила потребу розв'язати такі завдання:

- 1) визначити основні підходи до витлумачення віддієслівного іменникового переходу;
- 2) проаналізувати переходи різних частиномовних класів у категорію іменника;
- 3) визначити структурні, граматичні, семантичні та валентні параметри віддієслівних синтаксичних та морфологічних транспозитивів;
- 4) з'ясувати специфіку переходу дієслова в іменник, ієрархізувати ступені цього переходу.

Для досягнення поставленої мети й розв'язання накреслених завдань використовуватимемо кілька методів, основний із-поміж яких описовий – для інвентаризації та систематизації віддієслівного переходу в іменник. Залучено структурний метод, методи моделювання та кількісних підрахунків, а також методики дистрибутивного, трансформаційного та компонентного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У сучасній англійській лінгвістичній науці на позначення явища частиномовних переходів вживають кілька термінів.

Термін конверсія (conversion) уперше вжив відомий дослідник англійської мови Д. Лі у своїй книзі «Functional Change in Early English» у 1891 р. [3, с.4]. Науковець зазначив, що конверсія (від лат. *conversio* – зміна, перетворення) – засіб словотворення, при якому нове слово утворюється без зміни основної форми нового слова і без застосування словотвірних засобів (одиниць). У словнику лінгвістичних термінів О. Ахманової знаходимо таке визначення терміну конверсії: «Конверсія – утворення нового слова шляхом переведення однієї основи в іншу парадигму словозміни, творення дієслова від основи іменника» [9, с. 202].

Дослідник сучасної української мовознавчої науки І. Вихованець [5] послуговується терміном «транспозиція» та виділяє п'ять її видів, продемонстрованих на рисунку 1.

субстантивіація	• перехід в іменник (noun)
вербалізація	• перехід у дієслово (verb)
ад'єктивіація	• перехід у прикметник (adjective)
адвербіалізація	• перехід у прислівник (adverb)
прономіналізація	• перехід у займенник (pronoun)

Рис. 1. Види конверсійних явищ за належністю похідного слова до певної частини мови

Варто зазначити, що важливим чинником функціонування частиномовних переходів в англійській мові є її аналітичний лад. Таким чином, одне слово вживається в якості різних частин мови, а отже, має різну синтаксичну функцію. Завдяки цьому явищу характерною рисою англійської мови є морфологічна свобода. Цю думку підтверджують слова мовознавця Т. Рубанця, який зазначає: «Корінь, основа і граматична форма слова можуть співпадати за формою (звучання і писання) і тільки внутрішні показники, наприклад артикль, допомагає визначити значення і функцію слів в реченні» [8, с.287].

Дослідження параметрів частиномовних переходів в англійській мові засвідчують існування різних підходів до явища, а саме: морфологічного, морфолого-синтаксичного, морфолого-синтаксико-семантичного і функціонального.

Комбінований морфолого-синтаксичний спосіб словотвору включає як зміну парадигми, так і зміну синтаксичної функції слова. Прибічники цього підходу влучно зазначають, що для конверсійних утворень притаманні не лише морфологічні, а й синтаксичні фактори: порядок слів, зміна значення, різні асоціації та співвідношення з рядами вже існуючих слів. І. Арнольд говорить про це так: «Conversion is considered to be a morphological-syntactic word-building means, for it involves both a change of the paradigm and a change of the syntactic function of the word» [4, с. 103].

Прихильники суто синтаксичного підходу (a purely syntactic approach) розглядають частиномовний перехід як функціональний зсув. Вони стверджують, що слова в сучасній англійській мові можуть одночасно виконувати функції різних частин мови. Цю думку вважаємо недостатньо обґрунтованою, адже такий підхід означає, що в англійській мові немає поділу на різні граматичні розряди слів (частини мови), адже одне слово не може одночасно відноситися до різних частин мови.

Проаналізувавши літературу, зазначимо, що більшість мовознавців найяскравішим прикладом результатів частиномовних переходів в англійській мові вважають широковживані слова з простою морфологічною структурою.

Найактивнішим та найпоширенішим в англійській мові є процес переходу іменника в дієслово та навпаки. Важливим є те, що вказане явище практично не має обмежень стосовно різних частин мови. Говорять лише про первинність однієї форми та вторинність іншої. Приклади цього явища демонструємо у рисунку 2.

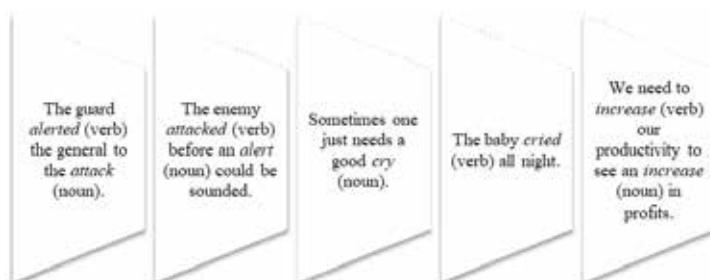

Рис. 2. Приклади частиномовних переходів дієслова в іменник

Український мовознавець І. Вихованець доцільно вказує, що будь-який частиномовний перехід – це триступеневий процес, який під впливом функціональних потреб може набувати синтаксичного, морфологічного і семантичного вираження [5]. Саме тому віддієслівну субстантивацію доцільно аналізувати за трьома ступенями: синтаксичним, морфологічним, семантичним.

Як відомо, синтаксичний ступінь переходу частин мови є початковим і характеризується великою позиційною рухливістю слів, що спричиняє їхнє семантико-синтаксичне варіювання. Головною ознакою синтаксичної транспозиції (конверсії) є те, що слово виступає в синтаксичній позиції іншої частини мови, не змінюючи формальних морфологічних ознак вихідної частини мови.

Слово, яке функціонує з тим самим лексичним значенням, але в новій синтаксичній позиції, є синтаксичним дериватом. Синтаксична деривація зумовлює модифікацію категорійних одиниць вихідної частини мови і веде до зміни синтаксичної функції слова в межах того самого лексичного значення.

Синтаксичний ступінь віддієслівної субстантивації буває тоді, коли дієслівна особова форма виступає в позиції підмета або керованого другорядного члена речення:

Please, wait for me [Зачекайте мене, будьте ласкаві] – We don't like your «Wait for me» [Нам не подобається Ваше «зачекайте»] – We know your «Wait for me» [Ми знаємо Ваше «зачекайте»].

Дієслівна форма перемістилася у типову для іменника формально-синтаксичну позицію відповідно підмета і керованого другорядного члена речення, але не набула морфологічних змін у не типовій для неї синтаксичній позиції. Отже, тут маємо початковий ступінь віддієслівної субстантивації – синтаксичний. Цікавим є те, що характеризуючи віддієслівну синтаксичну субстантивацію української мови, І. Вихованець вказує на те, що у її граматичній структурі це явище є нехарактерним та має оказіональну, мовленнєву спрямованість [5, с. 116].

Частіший і регулярніший вияв порівняно з синтаксичним у англійській мові має віддієслівна морфологізована субстантивація. Переміщення дієслова в позицію теми за актуального членування речення і формально-синтаксичну позицію підмета звичайно супроводжуване морфологізацією транспонованої синтаксичної форми. У зв'язку з цим у системі англійської мови наявна велика кількість віддієслівних іменників на позначення дії, процесу або стану. Вихідні дієслова й утворені в результаті віддієслівної морфологізованої субстантивації іменники мають тотожну лексичну семантику, але відрізняються частиномовними граматичними категоріями і формально-синтаксичними та семантико-синтаксичними функціями.

Перехід дієслів в іменники зрідка набуває повного (семантичного) вияву. Це відбувається тоді, коли морфологізований віддієслівний іменник вступає в нові асоціативні зв'язки, відповідно втрачаючи вихідну семантику дії, процесу або стану та набуваючи власне-іменникової семантики предметності.

Типовим репрезентантом віддієслівної субстантивації, а також її різних ступенів може бути дієслово «сидіти» (to sit), що подано у рисунку 3.

<i>The driver's sit is on the left</i> [Сидіння шофера знаходиться ліворуч] – синтаксичний, морфологічний і семантичний іменник.
<i>Sitting in the room was pleasant</i> [Сидіння в кімнаті було приємним] – синтаксичний і морфологічний іменник.
<i>It was pleasant to sit in the room</i> [Сидіти в кімнаті було приємно] – синтаксичний іменник і морфологічний напівиіменник-інфінітив.
<i>We sat in the room</i> [Ми сиділи в кімнаті] – синтаксичне, морфологічне і семантичне дієслово.

Рис. 3. Ступені віддієслівної субстантивації «to sit»

У статті «How to Change a Verb to a Noun» [Як перетворити дієслово на іменник] Diana Con Webber представляє методи створення іменників від дієслів, серед яких:

- 1) додавання суфіксів (Adding Suffixes);
- 2) упорядкування в реченні (Adjusting the Sentence);
- 3) уникнення поширених помилок (Avoiding Common Mistakes) [1].

Різновиди суфіксів, за допомогою яких утворюємо іменник від дієслова, детально подано у розвідці «How to use suffixes to create nouns from adjectives and verbs» [2]. Продемонструємо це у таблиці 1.

Таблиця 1.

Суфікси, що сприяють віддієслівній транспозиції (конверсії) в іменник

Суфікс	Дієслово	Новоутворений іменник	Приклад
-ance (or-ence)	to appear	appearance	The appearance of a second singer improved the concert.
	to resist	resistance	The home team put up a strong resistance against their opponents.
-ment	to appoint	appointment	I need to make an appointment with my doctor.
	to assign	assignment	The final essay was a very big assignment.
	to merry	merriment	The children found a lot of merriment in the clown's antics.
	to replace	replacement	Our replacement teacher was much better than the first one.
	to enjoy	enjoyment	Don't let the rain affect your enjoyment of this walk.

-tion (or -sion)	toinform	information	There is not enough in formation about foxes in our area.
	todecide	decision	The committee will make a formal decision this Friday.
	todescribe	description	The police have a good description of the thief.
	tomultiply	multiplication	I like addition and subtraction but multiplication is difficult.
	toadmit	admission	The criminal's admission of guilt got him in trouble.

Інколи одне і те саме дієслово з додаванням різних суфіксів утворює різні за значенням іменники. Демонструє цю рису англійської мови слово «admit»:

– admit – to confess – *The criminal's admission.*

– admit – to give access – *Admittance to the top floor is prohibited.*

Наступний метод зміни дієслова на іменник «Упорядкування в реченні» демонструємо у рисунку 4.

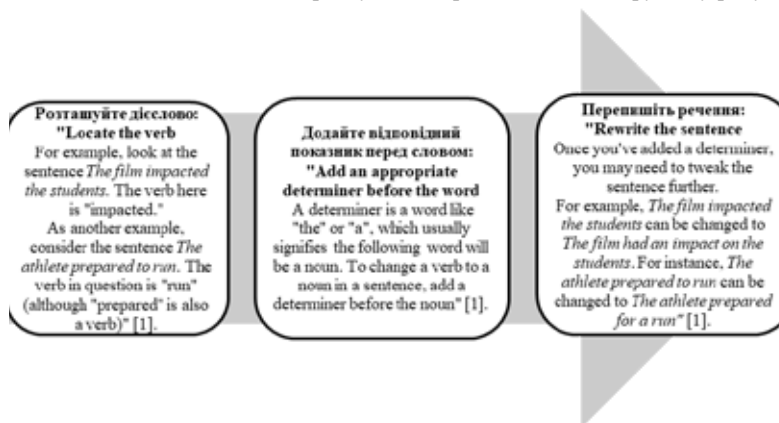

Рис. 4. Перехід дієслова в іменник за допомогою методу «Упорядкування в реченні»

Щодо третього методу «Уникнення поширених помилок» Diana Con Webber зазначає 3 способи правильного утворення іменника від дієслова:

1. Звернення до словника для подвійної перевірки суфіксів: «Consult a dictionary to double check your suffixes. If English is your second language, which suffix to use when converting verbs can get confusing. As there are no hard and fast rules when it comes to which suffix to use, don't be embarrassed to consult a dictionary after changing a verb to a noun. It can never hurt to double check» [1].

2. Уникання результатів переходів (конверсій, транспозицій), які звучать як жаргон: «Avoid conversations that sound like jargon. Many people consider changing verbs to nouns a form of poor writing. This is because it often sounds jargon heavy. Terms used in business, computing, or sports can sound like meaningless jargon if you use the noun form over the verb form» [1].

3. Використання частиномовних переходів для передачі свого тону (мовленнєвого наміру) – менш емоційного об'єктивного ефекту: «Use conversions only if it better conveys your tone. Using nouns as verbs can be helpful if you're trying to sound less emotional and more objective. If dealing with sensitive information, for example, it can be beneficial to sound a little technical. Be aware of when you're using conversions and whether they convey the proper tone» [1].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Однією з рушійних сил словотворення англійської мови на сучасному етапі її розвитку є частиномовні переходи, які передбачають зміну лексичного значення та граматичних властивостей слова. Сучасні лінгвістичні студії представляють кілька термінів на позначення представленого явища, серед яких: «транспозиція», «конверсія», «трансформація», «перехід», «перехідність», «граматична омонімія», «деривація», «синкретизм», «субституція» тощо.

Явище частинномовного переходу дієслова в іменник є широко представленим в англійській мові. У статті представлено 3 ступені такого переходу: синтаксичний, морфологічний, семантичний. Це дало можливість визначити структурні, граматичні, семантичні та валентні параметри віддієслівних синтаксичних та морфологічних транспозитивів, а також з'ясувати специфіку переходу дієслова в іменник.

Таким чином, можна зробити висновок, що частиномовні транспозиції (конверсії) роблять лексичний рівень англійської мови гнучким, багатим, морфологічно вільним, аутворення граматичних омонімів (омоформ) сприяють збагаченню лексичного запасу мови та є результатом частиномовних переходів.

Література:

- How to Change a Verb to a Noun. Co-authored by Diana Con Webber. URL: https://www.wikihow.com/Change-a-Verb-to-a-Noun#_note4.
- How to use suffixes to create nouns from adjectives and verbs. English Lessons Brighton. URL: <http://www.englishlessonsbrighton.co.uk/how-to-use-suffixes-to-create-nouns-from-adjectives-and-verbs/>.
- Lee D. W. Functional Change in Early English. Columbia University dissertation. Menasha, Wisc., 1948. P. 467.
- Арнольд І. В. Лексикологія сучасної англійської мови: підр. для ин-тов і фак. іноз. мов. Москва: Высшая школа, 1959. 295 с.
- Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2004. 400 с.
- Городенська К. Г. Проблема виділення словотвірних категорій (на матеріалі іменника). *Мовознавство*. 1994. № 6. С. 26–28.
- Мельник І. А. Транспозиція і валентний потенціал відприслівникових дієслівних аналітичних синтаксичних транспозитивів (на матеріалі творів поетів Празької школи). *TeKa Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych*. 2014. Т. IX. S. 102–109.
- Рубанець Т. В. Конверсія як засіб словотвору: її становлення та типізація. *Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна*. 2012. Вип. 26. С. 287–289. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_26_87.
- СЛТ: Словарь лингвистических терминов / [ред.-упоряд. О. С. Ахманова]. Москва: Советская Энциклопедия, 1969. 608 с.